

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Підручник

У двох частинах

Частина 1

2-ге видання, зі змінами та виправленнями

Харків
Харківський національний університет внутрішніх справ
2016

УДК 346.1(477)
ББК 67.9(4УКР)303я73
Г72

Авторський колектив:

Андреева О. Б., канд. юрид. наук, проф. – гл. 2 (спільно з Жорнокуєм Ю. М.); *Гетманець О. П.*, д-р юрид. наук, проф. – гл. 5 (спільно з Поляком А. В.); *Гришина І. І.* – гл. 6; гл. 7 (спільно з Жорнокуєм Ю. М.); *Жорнокуй Ю. М.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 2 (спільно з Андреевою О. Б.), гл. 3 (спільно з Колеснік Т. В.), гл. 4 (спільно із Загороднім А. С.), гл. 7 (спільно з Гришиною І. І.); *Загородній А. С.* – гл. 4 (спільно з Жорнокуєм Ю. М.); *Кириченко Ю. М.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 1; *Коваленко К. В.*, канд. юрид. наук – гл. 10; *Колеснік Т. В.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 3 (спільно з Жорнокуєм Ю. М.); *Поляк А. В.* – гл. 5 (спільно з Гетманець О. П.); *Сядристий А. О.* – гл. 9; *Фомін Г. Ф.*, канд. екон. наук, доц. – вступ; *Чапінчадзе Я. О.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 11; *Шуміло І. А.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 8 (спільно з Шумілом О. М.); *Шуміло О. М.*, канд. юрид. наук, доц. – гл. 8 (спільно з Шуміло І. А.)

Рецензенти:

Шлика Р. Б. – д-р юрид. наук, проф., акад. АНВШ України, завідувач кафедри цивільно-господарських дисциплін Ірпінської фінансово-юридичної академії;
Атаманова Ю. С. – д-р юрид. наук, доц., заступник директора НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАІПрН України;
Серєєнко В. В. – канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця

Рекомендовано Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 10 від 28 грудня 2012 р.)

У першому виданні частини 1 підручника «Господарське право України» (випуск 2014 року) серед авторів були також Полтавський О. В. і Суц О. П. У другому виданні до складу авторського колективу увійшли Колеснік Т. В. і Поляк А. В.

Господарське право України : підручник : у 2 ч.
Г72 Ч. 1 / [Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін.]. – 2-ге вид., зі змін. та випр. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 324 с.

ISBN 978-966-610-222-8

ISBN 978-966-610-223-5 (Ч. 1)

Підручник розроблено відповідно до програми навчальної дисципліни «Господарське право» і містить найважливіші положення господарського права. Розглянуто правові аспекти господарської діяльності й теорії господарського права.

Для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації, які навчаються за спеціальністю «Правознавство», викладачів, аспірантів і практичних працівників.

УДК 346.1(477)
ББК 67.9(4УКР)303я73

ISBN 978-966-610-222-8
ISBN 978-966-610-223-5 (Ч. 1)

© Авторський колектив, 2016
© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016

ВСТУП

Економічне народовладдя є необхідною складовою народного суверенітету, що виявляє себе через особливу за природою постійну пряму або опосередковану участь українського народу, його територіальних громад і громадян особисто в національній економічній системі. Така участь полягає в практичній реалізації названими суб'єктами диверсифікованого комплексу належних економічних прав, і за своїми предметними й вартісними показниками вона є визначальною для функціонування національної економіки як такої, достатньою для забезпечення суспільної та індивідуальної економічної безпеки і розвитку.

Історична доля господарського права в Україні є непростю, що відображає протистояння між прихильниками цивілістичного і господарського підходів до регулювання однотипних правовідносин. Із прийняттям ГК України вказана проблема не була остаточно вирішена. Саме наука господарського права є сталим відображенням зазначеної суперечності. Проте варто зауважити, що на сьогодні вже напрацьовано та науково обґрунтовано основні теоретичні конструкції моделювання господарських правовідносин. Крім того, вирішення багатьох питань здійснюється в експериментальному порядку, тому нормативні акти у сфері регулювання здійснення господарської діяльності деякою мірою характеризуються внутрішньою неузгодженістю, суперечливістю та непослідовністю.

У зв'язку зі змінами господарського законодавства підготовлено друге перероблене і доповнене видання цього підручника.

У першій частині пропонованого підручника викладено основні підходи до теоретичного та законодавчого бачення основних положень господарсько-правової науки. Так, структуру першої частини складають такі блоки: загальні положення господарського права (містить тематику: поняття господарської діяльності, поняття господарського права, господарські правовідносини і загальна характеристика суб'єктів господарювання); легалізація господарської діяльності (створення суб'єктів господарювання та порядок їх державної реєстрації, ліцензування господарської діяльності і підприємницької діяльності); організаційно-правові форми суб'єктів господарювання (правове становище господарських товариств, кооперативів, підприємств та їх об'єднань); припинення господарської діяльності (загальна характеристика припинення

господарської діяльності (реорганізація і ліквідація суб'єктів господарювання) та особливості ліквідації суб'єкта господарювання у зв'язку з банкрутством).

Господарська діяльність як категорійне поняття конкурує з іншими категоріями: підприємництво, комерція, бізнес тощо, які не отримали однозначного визначення. Питання стосовно правового становища суб'єктного складу господарських правовідносин є одним із дискусійних в науці господарського права. Значною мірою це зумовлено наявністю різних концептуальних підходів до правового регулювання відносин у господарській сфері, зокрема господарсько-правового і цивілістичного.

Включення до навчального процесу вищих навчальних закладів юридичного спрямування дисципліни «Господарське право» сприяє з'ясуванню студентами та слухачами базових понять і категорій, що застосовуються під час здійснення господарської діяльності та виникнення, розвитку і припинення господарських правовідносин. Зміст першої частини підручника відображає основні концепції господарсько-правової науки і тенденції розвитку господарського законодавства в Україні, що зумовлює наявність в ньому дискусійних питань і проблематики, яка потребує свого вирішення.

Підручник «Господарське право України» підготовлено авторським колективом кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ. Колектив авторів висловлює щирю вдячність рецензентам підручника за надані зауваження та пропозиції, які будуть враховані у процесі вдосконалення науково-методичної роботи під час викладання навчальної дисципліни «Господарське право» в Харківському національному університеті внутрішніх справ.

Колектив авторів підручника сподівається, що викладений в ньому матеріал сприятиме розвитку науки господарського права. Автори вдячні за висловлені зауваження, пропозиції та побажання, спрямовані на покращення структури і змісту підручника.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	3
ВСТУП	4
ГЛАВА 1	
ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
§ 1. Поняття, ознаки та види господарської діяльності....	6
§ 2. Підприємницька діяльність: поняття, ознаки та принципи	10
§ 3. Види підприємницької діяльності.....	16
§ 4. Принципи господарювання та їх зміст.....	20
<i>Питання для самоконтролю</i>	24
ГЛАВА 2	
ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	25
§ 1. Поняття господарського права, його предмет і методи	25
§ 2. Принципи господарського права.....	35
§ 3. Функції господарського права	36
§ 4. Система господарського права	37
§ 5. Джерела господарського права та їх класифікація..	39
<i>Питання для самоконтролю</i>	46
ГЛАВА 3	
ГОСПОДАРСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ	47
§ 1. Поняття, ознаки та види господарських правовідносин.....	47
§ 2. Елементи і підстави виникнення господарських правовідносин.....	57
§ 3. Об'єкти господарських правовідносин	61
§ 4. Суб'єкти господарських правовідносин.....	67
<i>Питання для самоконтролю</i>	74

ГЛАВА 4	
ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УЧАСНИКІВ ВІДНОСИН	
У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	75
§ 1. Поняття та види суб'єктів господарських	
правовідносин	75
§ 2. Фізичні особи – підприємці як суб'єкти	
господарювання	79
§ 3. Юридичні особи як суб'єкти господарювання:	
поняття і види	84
§ 4. Обмеження щодо заняття підприємницькою	
діяльністю, встановлені стосовно окремих фізичних та	
юридичних осіб.....	89
§ 5. Правове становище інших учасників відносин	
у сфері господарювання.....	93
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>103</i>

ГЛАВА 5	
СТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА	
ПОРЯДОК ЇХ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ	104
§ 1. Створення суб'єкта господарювання.....	104
§ 2. Поняття та порядок проведення державної	
реєстрації суб'єктів господарювання.....	107
§ 3. Державна реєстрація юридичної особи	110
§ 4. Державна реєстрація фізичної особи – підприємця	
.....	115
§ 5. Дії, що пов'язуються з державною реєстрацією	
суб'єкта господарювання, їх види та юридичне значення	
.....	117
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>120</i>

ГЛАВА 6	
ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	121
§ 1. Загальні положення про ліцензування господарської	
діяльності	121
§ 2. Порядок отримання ліцензії на заняття певним	
видом діяльності	129
§ 3. Види господарської діяльності, що підлягають	
ліцензуванню	134
§ 4. Органи ліцензування.....	137

§ 5. Підстави для анулювання ліцензії.....	140
§ 6. Нагляд і контроль за дотриманням ліцензійних умов	143
<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>146</i>

ГЛАВА 7

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ

ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

§ 1. Правове становище, порядок створення та управління акціонерним товариством	147
§ 2. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю	169
§ 3. Правове становище повного та командитного товариства	176
<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>187</i>

ГЛАВА 8

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОЛЕКТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ (КООПЕРАТИВІВ)

§ 1. Законодавство, що регулює діяльність підприємств кооперативної власності (кооперативів).....	188
§ 2. Правове становище виробничого кооперативу.....	191
§ 3. Колективні сільськогосподарські підприємства	204
§ 4. Правове становище споживчих кооперативів	207
§ 5. Сільськогосподарські кооперативи	215
§ 6. Житлово-будівельні та житлові кооперативи	221
§ 7. Правове становище інших підприємств колективної власності (кооперативів)	226
<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>237</i>

ГЛАВА 9

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ

ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ

§ 1. Поняття підприємства та його основні ознаки	238
--	-----

§ 2. Види та організаційно-правові форми підприємств	243
§ 3. Правовий режим майна підприємств і джерела його формування	246
§ 4. Поняття, ознаки, види та організаційно-правові форми об'єднань підприємств	250
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>257</i>

ГЛАВА 10

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. РЕОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....258

§ 1. Поняття та підстави припинення діяльності суб'єктів господарювання	258
§ 2. Способи і форми припинення господарської діяльності	262
§ 3. Види реорганізації та правові наслідки їх застосування	264
§ 4. Поняття та види ліквідації.....	266
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>270</i>

ГЛАВА 11

ОСОБЛИВОСТІ ЛІКВІДАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З БАНКРУТСТВОМ271

§ 1. Поняття банкрутства та його правове значення ...	271
§ 2. Провадження у справах про банкрутство.....	274
§ 3. Санація боржника.....	287
§ 4. Ліквідаційна процедура, порядок призначення ліквідатора та створення ліквідаційної комісії.....	293
§ 5. Черговість задоволення вимог кредиторів	299
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>303</i>

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....304

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....316

Навчальне видання

АНДРЕЄВА Ольга Борисівна
ЖОРНОКУЙ Юрій Миколайович
ГЕТМАНЕЦЬ Ольга Петрівна та ін.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ
Підручник
У двох частинах
Частина 1

2-ге видання, зі змінами та виправленнями

Редагування *Г. Я. Ступницької, С. С. Тарасової*
Внесення правок, комп'ютерне верстання *А. О. Зозулі*

Підп. до друку 30.04.2016.
Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 18,9. Обл.-вид. арк. 15,2.
Тираж 300 пр. Зам. № 2016-17.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.